

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ПРОТИДІЯ ФІНАНСОВИМ ШАХРАЙСТВАМ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
усіх спеціальностей
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 336.61(07.034)

П83

Укладач С. В. Юшко

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.

Протокол № 7 від 05.01.2021 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Протидія фінансовим шахрайствам [Електронний ресурс] :
П83 методичні рекомендації до самостійної роботи студентів усіх спеціальностей другого (магістерського) рівня / уклад. С. В. Юшко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 46 с.

Наведено контрольні запитання, тести, завдання альтернативного вибору, завдання для самостійної роботи та методичні рекомендації до їх виконання в аспекті тем навчальної дисципліни. Подано перелік необхідної для роботи навчально-методичної та наукової літератури, інформаційних ресурсів органів державної влади.

Рекомендовано для студентів усіх спеціальностей другого (магістерського) рівня.

УДК 336.61(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

Навчальна дисципліна "Протидія фінансовим шахрайствам" належить до циклу навчальних дисциплін професійно-практичної підготовки, які формують знання і вміння, необхідні випускникам для успішної роботи на керівних посадах фінансово-економічних служб у різних сферах і галузях економіки, оскільки дає знання про сучасні можливі зловживання у процесі розподілу грошових коштів, із метою формування централізованого та децентралізованих фондів за сферами й ланками фінансової системи країни.

На сьогоднішній день важко назвати сферу, яку б злочинці-шахраї обійшли стороною: під їх прицілом перебувають банківська система та ринок страхування, реальна економіка та публічні фінанси. Найбільш уразливою категорією осіб, що потерпає від дій зловмисників, лишаються також пересічні громадяни. Постійне вдосконалення технологій, якими оперують злочинці, використання нових, нетрадиційних способів їх здійснення вимагає цілеспрямованого вивчення даної практики, тим більше, що чинне законодавство суттєво відстає від криміногенних реалій та не забезпечує повноцінного захисту прав та інтересів як самої держави, так і суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

Особливе місце в процесі вивчення навчальної дисципліни посідає самостійна робота студентів – виконання передбачених завдань під методичним керівництвом викладача. Мета самостійної роботи – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації. Запропоновані в підготовленій розробці завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни містять контрольні запитання, тести, завдання альтернативного вибору, завдання для самостійного виконання в аспекті тем навчальної дисципліни.

Методичні рекомендації до самостійної роботи будуть сприяти належному опануванню базових питань навчальної дисципліни, формуванню системи знань щодо виявлення ознак шахрайських дій із боку окремих осіб чи груп осіб у реальному секторі економіки, банківській та страховій, бюджетно-податковій сферах, отримання навичок у пошуку та запровадженні ефективних способів протидії шахрайствам.

Тема 1. Сутність шахрайства та його ознаки

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1.1. Пройдіть тестування та визначте, які з поданих операцій є найбільш ризиковими:

1. Усі члени правління – чоловіки, включно з директором. Як би ви оцінили ризик шахрайства:

- а) ризику немає, вони знають, що роблять;
- б) ризик середній: зв'язку між статтю та шахрайством немає;
- в) ризик вище за середній: гендерна рівність знижує ризики шахрайства?

2. Складні схеми вимагають від шахраїв високого інтелектуального рівня:

- а) так;
- б) ні.

3. Ви наймаєте нового працівника. Як ви будете його обирати:

- а) запросите на співбесіду для оцінювання його здібностей;
- б) уважно перевірите історію працевлаштування та спитаєте наявність рекомендацій;
- в) спитаєте про цінності та оціните, чи співпадають вони з цінностями вашої компанії;
- г) все, що зазначено.

4. Який метод маскуванню шахрайства, на вашу думку, є найпопулярнішим:

- а) підробні транзакції;
- б) внесення змін до існуючих документів;
- в) підробні документи?

5. В одному з відділів вашої компанії є загроза шахрайства. Кого б ви запідозрили найбільше:

- а) бухгалтер, 60 років, 15 років у компанії;
- б) менеджер, 35 років, 4 роки у компанії;
- в) практикант, 22 роки, новачок;
- г) доцільно перевірити спочатку керівника?

6. Ви – власник компанії. Що ви пропонуєте робити, щоб зменшити ризики шахрайства:

- а) упевнитись, що у всіх працівників гідні умови та оплата праці;
- б) запровадити проведення регулярних аудитів та переглядів кодексу поведінки;
- в) запровадити гарячу лінію для інформаторів;
- г) усе, що зазначено.

Методичні рекомендації

Подане у скороченому вигляді порівняно з оригінальним, наведеним на сайті Ethicontrol.com, тестування на встановлення ризиків виникнення шахрайств, пропонується студентам із метою отримання перших навичок в ідентифікації злочинних дій шахраїв. Студенти дають відповіді на поставлені запитання та фіксують їх на аркушах паперу. Додатково пропонується подати коротке пояснення обраних варіантів відповідей. Ключ до тесту знаходиться у викладача, який доводить його до відома студентів з необхідними поясненнями за підсумками виконання даної роботи.

Завдання 1.2. Ознайомтесь з афоризмами та відомими висловами про шахраїв та шахрайства, зашифрованими у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Вихідні дані до завдання

1. Ніколи не май справ з людиною,	а) вона – шахрай; якщо вона обдурила вас
2. Бездоганна репутація –	двічі, – ви дурень;
3. Якщо людина вас обдурила, –	б) яка шахраює, розкладаючи пасьянс;
4. Треба бути тонким психологом,	в) то вони заради вигоди перестали б ша-
5. Якби шахраї знали всі переваги чесності,	храювати;
6. З джентльменом я завжди намагаюся бути	г) перше, що необхідно шахраєві;
в півтора рази більшим джентльменом,	г) щоб стати видатним шахраєм;
	д) а з шахраєм я намагаюся бути в півтора
	рази більшим шахраєм

Методичні рекомендації

На першому етапі виконання завдання студентам пропонується спробувати самостійно закінчити початок афоризмів про шахраїв та шахрайства, наведених у лівій колонці, не підглядаючи у праву колонку. Для перевірки отриманих на першому етапі результатів слід правильно поєднати між собою фрази з лівої (початок виразу) та правої (кінець виразу) колонок.

Після складання повноцінних висловлювань необхідно самостійно, використовуючи доступні інформаційні джерела, з'ясувати, кому вони належать.

Додатково студентам пропонується ознайомитися з іншими афоризмами, які стосуються злочинної діяльності шахраїв та виписати у конспект 2 найбільш цікавих з точки зору студента таких висловлювання.

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Якими є основні підходи до визначення шахрайства?
2. Назвіть особливості шахрайства як специфічної форми злочину.
3. Назвіть характерні ознаки шахрайства.
4. Якими є відмінні риси фінансових шахрайств?
5. Визначте основні мотиви шахрайських дій злочинців.

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. Яка з наведених ознак не є обов'язковою для кваліфікації дій особи як шахрайства:

- а) наявність потерпілої особи;
- б) наявність винної особи;
- в) протизаконний психічний вплив на потерпілу особу у формі обману та/або зловживання довірою;
- г) вчинення злочину за попередньою змовою групи осіб?

2. Які з елементів утворюють класичний трикутник шахрайства:

- а) тиск обставин;
- б) можливість вчинити і певний час приховувати факт шахрайства;
- в) здібність до вчинення шахрайства;
- г) здатність виправдання шахраєм своїх злочинних дій?

3. Об'єктом злочину у шахрайстві є:

- а) право власності, яке охороняється законом;
- б) майно іншої особи;
- в) право на майно іншої особи;
- г) збитки, спричинені незаконними діями шахрая.

4. Яке з визначень шахрайства подано у Кримінальному кодексі України:

- а) уміле маніпулювання поведінкою особи для отримання від неї швидких і максимальних матеріальних вигод;

б) заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою;

в) навмисна дія однієї особи або кількох осіб, які належать до управлінського персоналу, тих, кого наділено найвищими повноваженнями, працівників або третіх сторін із застосуванням обману для отримання неправомірної або незаконної вигоди;

г) спрямований проти власності злочин в економічній сфері, який передбачає заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою, та спрямований на збагачення організаторів такого злочину.

5. Який з видів шахрайств згідно з очікуваннями українських респондентів, зафіксованих у ході Всесвітнього дослідження економічних злочинів та шахрайств 2018 року, названий найбільш суттєвим для організацій з точки зору фінансових збитків або інших наслідків у наступні два роки:

- а) незаконне привласнення майна;
- б) хабарництво та корупція;
- в) кіберзлочини;
- г) шахрайство у сфері оподаткування.

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа:

1. Трикутник шахрайства вперше був описаний у ... р. (назвіть номер року) (назвіть прізвище та ім'я автора).

2. Формами шахрайства є ... (назвіть першу форму шахрайства) та (назвіть другу форму шахрайства).

3. Приховувати обман – це (античний афоризм).

4. Визначення шахрайства подане у статті ... (назвати номер статті) Кримінального кодексу України.

5. За висловлюванням американського журналіста Генрі Луїса Менкена, у конфлікті між шахраєм і дурнем симпатії людства завжди на боці

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

1. Шахрайство завжди повинно містити прямий умисел та мати корисливі мотиви вчинення.

2. Під обманом розуміють як повідомлення неправдивих відомостей, так і завідоме приховування обставин, повідомлення про які було обов'язковим.

3. Якщо обман або зловживання довірою були лише способом отримання доступу до майна, а саме вилучення майна відбувалося таємно чи відкрито, то склад шахрайства відсутній.

4. Соціальний статус особи суттєво впливає на імовірність вчинення шахрайства.

5. Окрім поняття "трикутник шахрайства" існують і більш складні моделі – "квадрат (ромб)", "п'ятикутник шахрайства" тощо.

Тема 2. Фінансові шахрайства в банківській сфері та способи протидії їм

Завдання для самостійного виконання

Завдання 2.1. Ознайомтесь з елементами захисту валют від підроблення. Порівняйте елементи захисту валют сучасного світу.

Методичні рекомендації

Для виконання завдання студенти мають обрати для дослідження не менше трьох валют, одна з яких – гривня, назвати та зафіксувати у табл. 2.1 запроваджені елементи захисту за кожною валютою.

Перелік валют студенти обирають на власний розсуд, виходячи з особистих інтересів та наявності інформації для виконання завдання. У ході заповнення табл. 2.1 напроти кожного елемента захисту за відповідною валютою проставляється позначка "+" чи "✓", якщо відповідний елемент захисту властивий банкнотам грошової одиниці, та позначка "-" якщо невластивий.

Таблиця 2.1

Елементи захисту валют сучасного світу

Елементи захисту валют	Назви валют		
	гривня
1	2	3	4
Водяний знак			
Захисна стрічка			
Рельєфні елементи			
Суміщений малюнок			
Райдужний друк			
Антисканерна сітка			

Закінчення табл. 2.1

1	2	3	4
Кодоване латентне зображення			
Мікротекст			
Знак для сліпих			
Видимі захисні волокна			
Невидимі захисні волокна			
Флуоресцентний номер			
Магнітний номер			
Прихований номінал			
Флуоресцентний друк			
Високий друк			
Орловський друк			
...			
Загальна кількість елементів захисту			

За результатами проведеного дослідження студенти мають зробити висновок про ступінь захисту відповідних валют, який доповнюють статистикою про факти підробок грошей в аспекті досліджених валют.

Завдання 2.2. Ознайомтесь з рекомендаціями, яких доцільно дотримуватися під час отримання готівки через банкомати та роботи з платіжними картками у контексті мінімізації шахрайських ризиків.

1. Уважно вивчайте зовнішній вигляд банкомату і схожість з картинкою на екрані. Якщо зовнішній вигляд банкомату під час роботи з ним викликає підозру або явно видно наявність зовнішніх пристроїв, не властивих банкомату, будь ласка, телефонуйте за номером гарячої лінії банку.

2. Ніколи не пишіть PIN-код на платіжній картці і не зберігайте записаний PIN-код разом з платіжною карткою – це те саме, що залишити автомобіль відкритим з ключами в замку запалювання. Вивчіть PIN-код напам'ять.

3. Ніколи і нікому не повідомляйте свій PIN-код. Його не має права вимагати у вас ніхто: ні співробітник банку, ні працівник правоохоронних органів.

4. Ніколи не передавайте платіжну картку (або її скановану копію) іншій особі. Чи є у вас гарантія, що особа, якій Ви довірили платіжну картку, теж уважно читала цей матеріал?

5. У разі втрати або крадіжки платіжної картки негайно повідомте в банк про цей випадок за телефоном гарячої лінії, номер якого має бути внесений у пам'ять мобільного телефону. Картка має бути терміново заблокована.

6. Ніколи не нехуйте можливістю встановлювати ліміти на операції за платіжною карткою. Якщо ви не витрачаєте на добу більше тисячі гривень, навіщо встановлювати можливість витратити більше?

7. Ніколи не користуйтеся банкоматами у безлюдному місці або на околиці міста. Загалом найнадійніший банкомат – це той, що знаходиться у відділенні банку.

8. Ніколи не дозволяйте допомагати вам здійснювати операції з платіжною карткою у банкоматі третім особам, не дозволяйте бачити платіжну картку і введення PIN-коду стороннім, які знаходяться поруч з вами.

9. Оплачуйте операції в торгово-сервісній мережі лише власноруч, у крайньому випадку, уважно стежте за діями касира/продавця.

10. Періодично змінюйте PIN-код платіжної картки.

11. Установіть SMS-інформування щодо всіх операцій за вашою платіжною карткою на ваш мобільний телефон.

Визначте, якої кількості пунктів у поданих рекомендаціях ви дотримуетесь, назвіть інші заходи безпеки, які ви застосовуєте під час роботи з платіжними картками.

Методичні рекомендації

Подані в умові завдання рекомендації надані фахівцями ПАТ "Промінвестбанк" за посиланням: https://www.pib.ua/ru/private/pocket_offers/useful_information/recommendations/. Виконання завдання передбачає об'єктивну самооцінку власних дій під час отримання готівки через банкомати та роботи з платіжними картками.

Завдання 2.3. Ознайомтесь з потенційними ознаками шахраїв в онлайн торгівлі.

Псевдопродавець:

- 1) пропонує суттєво занижену вартість товару;
- 2) не погоджується на покупку з післяплатою або просить перерахувати аванс на картку;
- 3) не знає характеристик товару;
- 4) поспішає з оплатою товару;
- 5) оплата здійснюється на картку, що видана на прізвище, яке не співпадає з прізвищем продавця;
- 6) надсилає копії своїх документів, щоб викликати довіру;
- 7) переводить спілкування з особистого кабінету на сайті дошки оголошень до одного з месенджерів;

8) надсилає скорочені посилання нібито на сайт для оформлення послуги;

9) просить вас зняти ліміт з картки для проведення оплати, адже йому про це надійшло сповіщення від банку;

10) попереджає про надходження вам SMS-повідомлення для підтвердження замовлення, оформлення послуги чи оплати товару.

Чи погоджуєтеся ви з поданим переліком ознак? Які інші ознаки можуть свідчити про імовірність шахрайств з боку продавця?

Методичні рекомендації

Національний банк України проводить інформаційну кампанію #ШахрайГудбай, мета якої – навчити наших співгромадян правилам безпеки безготівкових та онлайн-платежів. Подані в умові завдання ознаки шахрайських дій продавців в онлайн-торгівлі визначені фахівцями Національного банку України за посиланням: <https://bank.gov.ua/promo/stopfraud/#section-24>. Завданням студентів є ознайомлення з поданими ознаками з висловленням власної думки за кожною позицією (на предмет повного, часткового погодження чи повного непогодження з відповідною ознакою), доповнення поданого списку ознак шахрайських дій, виходячи з особистого досвіду здійснення подібних операцій.

Завдання 2.4. Ознайомтесь з рекомендаціями Національного банку України щодо зниження ризику шахрайських операцій за основними видами шахрайств: шахрайство з використанням банкомату, Інтернет-шахрайство, шахрайство в термінальній мережі, шахрайство в системах дистанційного обслуговування, соціальна інженерія.

Методичні рекомендації

Рекомендації для зниження ризику шахрайських операцій містяться у Листі Національного банку України № 57-0009/36366 від 04.07.2018 р. Ознайомтесь зі статистикою шахрайських дій, поданою у преамбулі Листа, уважно прочитайте основний текст документа та додатки до нього. Результати проведеної роботи необхідно подати у вигляді короткого конспекту, сформованого в електронному вигляді або у робочому зошиті.

Завдання 2.5. Перевірте свою обізнаність з потенційними шахрайськими прийомами, зігравши в онлайн-ігри за посиланням <https://bank.gov.ua/promo/stopfraud/#section-20>. Результати ігор збережіть для звітування перед викладачем.

Методичні рекомендації

Національний банк України проводить інформаційну кампанію #ШахрайГудбай, мета якої – навчити наших співгромадян правилам безпеки безготівкових та онлайн-платежів.

Онлайн-гра "Здолай шахрая" попередить про актуальні шахрайські загрози, запропонований чат-бот навчить, як правильно розмовляти з онлайн-шахраями. Пройдіть принаймні дві онлайн-гри та тест з чат-ботом.

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Назвіть осіб, що потрапляють у зону ризику за умови шахрайських дій у банківському секторі.
2. Назвіть основні тактичні прийоми протидії касово-розрахунковим шахрайствам.
3. Якими є основні завдання Департаменту кіберполіції Національної поліції України у сфері електронної комерції та господарської діяльності?
4. Визначте основні наслідки шахрайств у банківській сфері.
5. Розтлумачте сутність поняття "кардинг".

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. Яких базових правил безпеки під час здійснення платежів через Інтернет доцільно дотримуватися, щоб захистити себе від злочинних дій шахраїв:
 - а) встановити в Інтернет-банкінгу денні ліміти на суми оплати картою;
 - б) не повідомляти нікому PIN- та CVV-коди платіжних карток;
 - в) підключити послугу E-mail та SMS-інформування про рух коштів на рахунку;
 - г) усіх наведених правил?
2. Яке з наведених тверджень є помилковим:
 - а) фінансовий номер телефону – це номер мобільного телефону, який верифікований у банку і потрібний для ефективної комунікації з клієнтом та підключення дистанційних послуг;
 - б) використання фінансового номера телефону клієнта сприяє мінімізації шахрайства;
 - в) у якості фінансового номера телефону можна використовувати виключно номери, які обслуговуються мобільними операторами на умовах контракту;

г) у разі втрати фінансового номера слід терміново повідомити про це обслуговуючий банк?

3. Яке з наведених тверджень є помилковим:

а) CVV-код зазначений на зворотній стороні платіжної картки (зазвичай, це три останні цифри семизначного числа, які розташовані на місці для підпису держателя картки);

б) CVV-код пов'язаний з PIN-кодом платіжної картки;

в) CVV-код використовують, зазвичай, під час здійснення платежів в Інтернеті;

г) CVV-код є конфіденційною інформацією?

4. Орловський друк як елемент захисту грошової одиниці є:

а) графічними елементами на аверсі банкноти, які виконані спеціальним друком, фарба яких виступає над поверхнею паперу і шорсткість яких відчувається на дотик;

б) зображенням цифрового позначення номіналу, видимим під час розглядання банкноти під гострим кутом зору до джерела світла;

в) видом спеціального друку, який утворює зображення, що виконані фарбами різного кольору з різкою зміною одного кольору на інший без розривів і зміщень графічних елементів цих зображень;

г) спеціальним видом друку, що забезпечує поступовий перехід одного кольору в інший на елементах дизайну без їх розривів і зміщення.

5. Якими можуть бути ознаки фішингових листів:

а) інформування у листі про заблокування рахунків та небезпеку втратити кошти;

б) прохання у листі завантажити рекомендований додаток чи перейти за вказаним посиланням;

в) обіцянка отримання "легких" грошей (виграшу, великої знижки на товар тощо);

г) усі перелічені ознаки?

6. Сайти, які приймають онлайн-платежі, мають бути захищеними. Як перевірити безпечність сайту та можливість виконання платежів без ризиків:

а) знайти в рядку адреси сайту значок сірого (інколи – зеленого) кольору ; поруч зі значком замка після переміщення курсору в рядок адреси сайту має з'явитися елемент https;

б) перевірити наявність на сайті значків захисту онлайн-покупок від платіжних систем – Verified by Visa та MasterCard SecureCode;

в) перевірити сайт за допомогою спеціального сервісу Кіберполіції за посиланням: <https://cyberpolice.gov.ua/stopfraud/> або сервісу Асоціації "ЄМА" за посиланням <https://www.ema.com.ua/blacklist/>;

г) виконати всі перелічені рекомендації?

7. Значок замка з жовтим попереджувальним трикутником сірого кольору   в рядку адреси сайта означає, що:

а) ви під'єднані саме до сайта, адреса якого зазначена у рядку адреси, а зв'язок не перехоплено; зв'язок між браузером та сайтом зашифровано, щоб запобігти сторонньому втручанню;

б) зв'язок між браузером та сайтом зашифровано лише частково і не захищено від стороннього втручання;

в) з'єднання між браузером та сайтом здійснюється за допомогою незахищеного протоколу (HTTP або FTP), сайт не запобігає сторонньому втручанню;

г) з'єднання між браузером та сайтом захищено лише частково, сайт не запобігає сторонньому втручанню або втручанню "людина посередині".

8. Яке з наведених тверджень є помилковим:

а) SSL-сертифікат – це засіб захисту особистої інформації користувачів в Інтернеті, який не дає шахраям перехопити або підмінити ці дані;

б) наявність SSL-сертифіката означає, що вся інформація передається з використанням захищеного протоколу;

в) протокол означає набір правил, які використовують браузер та сервер, щоб обмінюватися інформацією;

г) наявність SSL-сертифіката підвищує ризики користувачів сайта?

9. Скімінг – це:

а) незаконне копіювання даних платіжної картки;

б) підробка вебсторінок та електронних листів;

в) встановлення зловмисниками так званої пастки на шатер банкомату, яка обмежує доступ клієнта до грошей, які видає банкомат;

г) шахрайство, пов'язане з виманюванням реквізитів банківських карток або іншої конфіденційної інформації держателя картки.

10. Яких рекомендацій доцільно дотримуватися під час створення паролів доступу до інтернет-банкінгу:

а) пароль має містити 8 та більше символів, великі та маленькі літери, цифри та спеціальні знаки/символи;

б) у паролі недоцільно використовувати послідовне/зворотнє написання символів або цифр;

в) у паролі недоцільно подавати особисту персональну інформацію (дата народження, адреса, номер телефону тощо) або використовувати загальновідомі комбінації паролів на кшталт Qwerty.., Password.., Admin.. тощо).

г) усіх поданих рекомендацій?

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа.

1. Ситуація, за якої атакувальник каналу зв'язку здатний читати та видозмінювати за своєю волею повідомлення, якими обмінюються кореспонденти без жодних здогадок останніх про його присутність в каналі, позначається терміном атака "... ..".

2. Муляж банкомату, обладнаного скімінговими пристроями, називається

3. Для розблокування PIN-коду використовують ... SIM-картки.

4. Приблизно 80% шахрайств з платіжними картками в Україні здійснюється через

5. Для переведення покупцем коштів у рахунок оплати за будь-який запропонований продавцем товар, покупцеві достатньо знати ... номер платіжної картки продавця.

6. Спеціальний пристрій, який встановлюється на банкомат з метою підвищення рівня безпеки під час роботи з картками клієнтів та захисту від компрометації карток називається

7. Міжрегіональний територіальний орган Національної поліції України, який спеціалізується на попередженні, виявленні, припиненні та розкритті кримінальних правопорушень, механізмів підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), телекомунікаційних та комп'ютерних інтернет-мереж і систем, називається

8. Механізм прихованого перенаправлення користувачів на фішингові сайти має назву

9. Збирання секретних даних за допомогою психологічного впливу має назву

10. Вид шахрайства, що полягає у схиленні особи, яка отримала певне СМС-повідомлення, до видачі даних банківської картки, реквізитів доступу в особистий кабінет банку, іншої конфіденційної інформації, має назву

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

1. Тонка плата, яка вставляється шахраєм у картоприймач банкомату та дозволяє зчитати інформацію з платіжної картки, називається шимер.

2. Для переведення покупцем коштів у рахунок оплати за будь-який запропонований продавцем товар, платникові можна, хоча і необов'язково, повідомити прізвище, ім'я, по батькові отримувача коштів.

3. Платіжні картки з магнітною смугою значно ефективніші у захисті від шахрайських операцій порівняно з чіповими картками.

4. Обслуговуючий банк ніколи не телефонує й не надсилає повідомлень, щоб попросити клієнтів назвати номер банківської картки, строк її дії, PIN- або CVV-код картки.

5. Для здійснення платежів з картки її наявність у сучасному світі не є обов'язковою: здійснити оплату можна за допомогою смартфона шляхом використання сервісів на кшталт Apple Pay і Android Pay.

6. Для зміни фінансового номера слід обов'язково відвідати відділення банку та написати відповідну заяву.

7. Для блокування втраченої картки за телефоном гарячої лінії держателю картки слід бути готовими повідомити операторові паспортні дані, кодове слово та/або код з SMS-повідомлення, яке надійде на фінансовий номер телефону.

8. Після блокування картки держатель картки не зможе користуватися коштами на рахунку, до якого вона була прикріплена.

9. Біометрична аутентифікація може використовуватися під час здійснення платежів.

10. У рекламі щодо надання споживчого кредиту забороняється зазначати, що споживчий кредит може надаватися без документального підтвердження кредитоспроможності споживача (позичальника) або що кредит є безпроцентним чи надається під нуль процентів, іншу аналогічну за змістом та сутністю інформацію.

Тема 3. Фінансові шахрайства у сфері страхування

Завдання для самостійного виконання

Завдання 3.1. Назвіть можливі групи шахраїв у страховій сфері, визначте їхні мотиви, наведіть перелік шахрайських дій (загалом) та в аспекті окремих видів страхування.

Методичні рекомендації

Студентам слід провести дослідження відповідно до умов поставленого завдання та оформити його результати за формою табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Шахрайства у сфері страхування

Ознаки шахрайств	Шахраї			
	страхові компанії	страхувальники	працівники страхових компаній	інші особи
Мотиви шахрайств				
Шахрайські дії				

Додатково доцільно навести реальні приклади шахрайств та наслідки злочинної діяльності.

Завдання 3.2. До страхової компанії звернулася особа з повідомленням про дорожньо-транспортну пригоду та заявою на страхове відшкодування за цією пригодою. Деталі дорожньо-транспортної пригоди та інші аспекти, з'ясовані фахівцями страхової компанії, наведені у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Інформація щодо дорожньо-транспортної пригоди

Показники	Варіант А	Варіант Б
1	2	3
Попередні матеріальні збитки постраждалої сторони, орієнтовно, тис. грн	30	120
Наявність свідків ДТП	немає	немає
Знайомство учасників ДТП між собою (так/ні)	ні	ні
Дата укладання договору страхування	05.04. 2020 р.	09.03.2020 р.
Дата страхової події	19.01.2021 р.	05.04.2020 р.

Закінчення табл. 3.2

1	2	3
Надання клієнтом під час страхування дублікату паспорту транспортного засобу (свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу)	ні	ні
Суперечливі показання за обставинами страхової справи	ні	ні
Модель та марка автомобіля	Volkswagen polo	Reno Sandero Stepway
Місце роботи та посада постраждалої особи	головний економіст ПАТ "Омега"	безробітня
Потерпілі (якщо викликали швидку допомогу на місце ДТП)	немає	немає
Пробіг транспортного засобу, тис. км	60	110
Управління автомобілем за довіреністю	ні	ні

За результатами проведеного дослідження визначте ймовірність шахрайських дій з боку страхувальника.

Методичні рекомендації

У співробітників страхових компаній є спеціальний тест, завдяки якому можна з'ясувати, з ким компанія має справу. На сайті <https://forinsurer.com> / такий тест подано для визначення імовірності шахрайств з боку страхувальника під час автострахування. Показники тесту подано у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Ознаки страхового шахрайства в автострахуванні

№ з/п	Показники	Кількість балів
1	2	3
1	Нанесення серйозних пошкоджень автомобілю потерпілої особи, хоча обставини події повинні його виключати (наприклад, на парковці)	5
2	Страховий випадок стався у віддаленій місцевості за відсутності свідків	5
3	Знайомство між собою учасників ДТП	4
4	Страховий випадок настає у короткий період після укладення договору страхування або перед його закінченням	3
5	Надання клієнтом під час страхування дублікату паспорту транспортного засобу (свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу)	3
6	Суперечливі свідчення за обставинами страхового випадку	3

1	2	3
7	Невідповідність соціального статусу страхувальника вартості постраждалого автомобіля	2
8	Відсутність тілесних ушкоджень учасників за наявності значних механічних пошкоджень автомобіля у ДТП	2
9	Пробіг транспортного засобу складає понад 70 000 км	1
10	Управління автомобілем учасниками ДТП за довіреністю	1

Результати аналізу трактують у такий спосіб:

понад 20 балів – з високим ступенем імовірності можна стверджувати, що має місце шахрайство;

10 – 20 балів – імовірність шахрайства існує;

менше 10 балів – явних ознак шахрайства немає.

Завдання 3.3. Ознайомтеся з діями страхувальника у разі настання страхового випадку за договорами цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, КАСКО, страхування майна, страхування життя і здоров'я (на вибір). Результати роботи оформіть у вигляді короткого конспекту.

Методичні рекомендації

У разі настання страхового випадку страхувальник має діяти чітко та оперативно відповідно до чинних інструкцій та правил, визначених у договорі страхування. Висока імовірність шахрайських дій з боку страхувальників вимагає від фахівців страхової компанії відповідної пильності. Тому страхувальнику потрібно бути готовим доводити страховій компанії своє право на страхове відшкодування.

Студентам рекомендується ознайомитися з послідовністю дій страхувальника у разі настання страхового випадку. Необхідну інформацію можна знайти на офіційних сайтах страховиків та у рекомендаціях фахівців у сфері страхування.

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Назвіть імовірні мотиви вчинення шахрайських дій із боку окремих учасників страхового ринку.

2. Визначте ознаки, за якими класифікують злочини у сфері страхування.

3. Які індикатори дозволяють виявити наявність шахрайських схем на страховому ринку?

4. Назвіть основні прийоми запобігання страховим шахрайствам.
5. Визначте особливості здійснення страхових шахрайств.

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. На що слід звернути увагу під час отримання послуг страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів через страхового агента:

- а) наявність у страхового агента посвідчення страхового агента, виданого страховою компанією, яку він представляє;
- б) актуальність бланку страхового полісу;
- в) наявність страхового агента у Реєстрі страхових агентів на сайті Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ);
- г) на усі зазначені аспекти?

2. Найбільша кількість шахрайств в Україні у сфері страхування припадає на:

- а) страхування життя та здоров'я;
- б) страхування нерухомого майна;
- в) автострахування;
- г) страхування фінансових ризиків.

3. Яке з наведених тверджень є помилковим:

- а) електронний поліс страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів має однакову юридичну силу з паперовою версією;
- б) питання страхового шахрайства в Україні урегульовані низкою нормативних документів, даному різновиду шахрайства присвячений окремий розділ Кримінального кодексу України;
- в) популярним видом обману у сфері страхування є інсценування страхового випадку;
- г) легалізація кримінальних доходів через страхову компанію може здійснюватися шляхом змови страхувальника і страховика?

4. Важливими характеристиками страхової компанії, яка займається або залучена до схеми відмивання коштів, є:

- а) низька платоспроможність, рівень виплат відшкодувань менше 20 % від надходжень, великий обсяг страхових платежів від страхування фінансових ризиків;

б) високі показники за кількістю та обсягом перестраховувальних операцій;

в) неpubлічність та незначна чисельність персоналу компанії;

г) усі перелічені характеристики.

5. Прикладами шахрайських дій у сфері страхування можуть бути:

а) завищення вартості застрахованого об'єкта;

б) спроби застрахувати вже пошкоджене майно;

в) інсценування смерті застрахованих осіб;

г) усі перелічені приклади.

6. Прикладами шахрайських дій з боку страхувальників можуть бути:

а) здійснення страхової діяльності організаціями, які не пройшли процедури реєстрації та/або ліцензування;

б) одночасне страхування об'єкта страхування в кількох страхових компаніях;

в) розроблення страховою компанією правил і умов страхування, які дають можливість не здійснювати страхові виплати і перекласти відповідальність на страхувальника;

г) видача фіктивних страхових полісів.

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа.

1. Змова менеджерів страхової компанії й власника об'єкта, що страхується, може бути окреслена терміном

2. Єдина форма внутрішнього договору страхування, яка посвідчує укладення такого договору і затверджується уповноваженим органом за поданням Моторного (транспортного) страхового бюро України, називається

3. Ліміт страхового відшкодування у разі складання Європротоколу становить ... грн.

4. Обов'язковою умовою здійснення діяльності щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є членство страховиків у

5. Частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування, називається

6. Страховики мають право займатися тільки тими видами добровільного страхування, які визначені в

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

1. Потенційну можливість здійснити шахрайські дії у сфері страхування мають страховики, страхові посередники, страхувальники, професійні оцінювачі ризиків і збитків, органи контролю за страховою діяльністю.

2. Складання Європротоколу під час дорожньо-транспортної пригоди можливе, якщо у її учасників немає тілесних ушкоджень, обидва автомобілі застраховані, в наявності є діючі поліси страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, а також за умови, що обидва учасники згодні щодо причин та обставин ДТП, а водії не перебувають в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

3. Прикладом страхових шахрайств працівників страхової компанії може бути розкрадання страхових внесків страхувальників, що стає можливим, зокрема, через невключення страхових договорів до реєстру.

4. Страхове шахрайство – це протиправна поведінка суб'єктів договору страхування, внаслідок чого суб'єкти договору страхування отримують можливість незаконно і безоплатно обертати капітал на свою користь.

5. Шахрайством не вважається пред'явлення для відшкодування збитку, викликаного ушкодженнями застрахованого майна, що відбулося не внаслідок страхового випадку.

6. Страховики України під час оцінювання збитків від шахрайства застосують єдині методичні рекомендації, затверджені уповноваженим органом, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Тема 4. Протидія шахрайствам у діяльності підприємства

Завдання для самостійного виконання

Завдання 4.1. Ознайомтесь з рекомендаціями, яких доцільно дотримуватися з метою попередження корпоративного шахрайства:

не поспішайте розлучатися з власними грошима, прагніть оплачувати товар тільки після його поставки вам. У крайньому випадку, виставляйте акредитив з вигідними для вас умовами його розкриття (після поставки товару);

якщо ви провели з новим партнером одну-дві невеликі операції, не вважайте, що обов'язково вдалою буде і третя, велика угода;

здійснюйте страхування майна і відповідальності;

проводьте перевірку власної компанії під виглядом потенційних клієнтів;
під час укладення договору про спільну діяльність передбачте вашу обов'язкову участь у всіх основних операціях зі спільної діяльності, ваш жорсткий контроль за витрачанням коштів і розподілом доходів;

у договорі чітко визначайте свої економічні інтереси. Якщо договір не буде виконаний, за умовами договору прагніть отримати максимальну компенсацію;

поводьтеся обережно, якщо вам будуть пропонувати надзвичайно вигідні умови договору;

під час укладання договорів купівлі-продажу товарів контролюйте розміри санкцій у разі зриву домовленостей;

обов'язково ознайомтеся зі статутом підприємства-партнера. З'ясуйте, чи має підприємство право займатися передбаченою договором діяльністю. Уточніть, чи має право директор укласти з вами договір без погодження з вищим керівництвом. Якщо партнер посилається на солідних засновників, перевірте це в установчому договорі. Дуже корисно також ознайомитися з балансом підприємства-партнера;

перевірте паспорт і повноваження особи, яка підписує з вами договір, а також збіг назви підприємства-партнера в тексті договору, в інших документах і на печатці;

у тексті договору повинні бути відсутніми посилання на зобов'язання інших юридичних і фізичних осіб, крім тих, які підписали договір. Необхідно бути особливо уважним у разі, якщо договір укладається від імені відомої компанії, а гроші направляються на адресу іншого підприємства (навіть якщо останнє називає себе дочірньою структурою або регіональним представником відомої компанії);

перевіряйте застави, що надаються, на предмет їх можливого багаторазового перезакладання;

під час надання вам поручительств (гарантій) інших підприємств або організацій перевірте спроможність поручителя (гаранта) і з'ясуйте, чи надавав він узагалі вам гарантію;

контролюйте своїх працівників, не створюйте їм умов, коли вони можуть "перепродатися" іншій компанії.

Методичні рекомендації

Подані у завданні рекомендації надано бізнес-тренером Moscow Business School Панкратьєвим В. В. на офіційному сайті школи за посиланням <https://mbschool.ru/>.

Уявіть себе у ролі керівника компанії та визначте, якої кількості пунктів у поданих рекомендаціях ви готові беззаперечно дотримуватися? Які інші рекомендації ви можете запропонувати у контексті мінімізації ризиків шахрайства на підприємстві?

Завдання 4.2. Уявіть себе у ролі керівника компанії та дайте відповіді на такі питання.

Перша група питань

1. Ваші співробітники задоволені своїми заробітками на 100 %?
2. Ваші співробітники задоволені своїм матеріальним становищем на 100 %?
3. Ваші співробітники вже мають все те, що хочуть мати?

Друга група питань

1. У вас є затверджений план реагування на шахрайські дії?
2. У вас є ресурси для проведення незалежного розслідування?
3. У вас розроблено необхідні способи доведення фінансового шахрайства?
4. У вас розроблена система збирання електронних і документальних доказів фінансових махінацій?
5. У вас були виявлені факти шахрайства у минулому році?

Визначте кількість запитань першої та окремо другої групи, на які ви дали заперечну відповідь.

Методичні рекомендації

Наведений тест, поданий на офіційному сайті аудиторської фірми "Фемида-Аудит" за посиланням <http://www.femida-audit.com/>, пропонується студентам для ознайомлення з метою наголошення на тому, що компанії досі до кінця не усвідомлюють усіх ризиків та негативних наслідків шахрайства, а головне – того, що шахрайство обов'язково (більшою чи меншою мірою) присутнє у кожній компанії.

Якщо кількість заперечних відповідей на питання першої групи склала три, імовірність шахрайства на вашому підприємстві становить 50 %. Якщо кількість заперечних відповідей на питання другої групи склала чотири, імовірність шахрайства на вашому підприємстві становить 100 %.

Завдання 4.3. Розробіть тести, які дадуть змогу оцінити корпоративну культуру підприємства.

Методичні рекомендації

Для виконання завдання студенти мають сформулювати перелік запитань тесту у кількості не менше десяти та дати ключ до такого тесту. Запитання мають бути простими та зрозумілими; аналіз результатів тесту має допомогти керівництву компанії прийняти адекватні заходи у контексті протидії шахрайству.

У якості допомоги у виконанні завдання пропонується ознайомитися з окремими з тестів, запропонованих американським дослідником Лоуелом Рейном, для оцінювання корпоративної культури компанії:

Чи припустимо, щоб в компанії порушувалися стандарти безпеки "як виняток" – для керівників, близьких і друзів співробітників?

Чи прийнято в компанії займатися особистими справами в робочий час?

Чи прийнятно час від часу використовувати оргтехніку компанії для особистих цілей?

Завдання 4.4. Менеджер з постачання, що здійснює закупівлю матеріальних цінностей для виробничих цілей підприємства А, домовляється з представником постачальника про взаємовигідну співпрацю: замість отримання матеріалів від представника постачальника-юридичної особи, платника ПДВ, за ціною 29 грн за одиницю матеріалів (у тому числі ПДВ) аналогічні матеріали замовнику за документами починає надавати інший представник постачальника – фізична особа-підприємець, що здійснює діяльність у групі 2 платників єдиного податку, за ціною 30 грн. Зростання ціни менеджер з постачання обґрунтовує керівництву плановим зростанням цін у постачальника. Різницю в ціні зацікавлені сторони розділяють між собою у пропорції 50:50. Визначте обсяг втрат, які тягне за собою шахрайська діяльність названих осіб, для постачальника та покупця матеріальних цінностей.

Методичні рекомендації

Під час виконання розрахунків за завданням студенти мають взяти до уваги норми чинного законодавства, у тому числі у частині нарахування та сплати податку на додану вартість. За результатами розрахунків потрібно зробити висновки.

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Якими є основні мотиви шахрайств найманих менеджерів підприємства?
2. Наведіть приклади шахрайств, вчинюваних партнерами підприємства.
3. Які основні способи уникнення шахрайств із боку постачальників підприємства?
4. Розкрийте складові кадрової безпеки підприємств.
5. У чому полягає сутність опосередкованого шахрайства?

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. Прикладами шахрайств на підприємстві є:
 - а) отримання хабаря від представника постачальника для того, аби клієнт "не помітив" певних порушень;
 - б) використання фальшивих документів, зокрема, довіреностей, для вчинення протиправних дій;
 - в) умисне перевищення керівником своїх повноважень;
 - г) усі зазначені ситуації.
2. Ознаками, які можуть свідчити про імовірність вчинення шахрайських дій з боку потенційних контрагентів, є:
 - а) відсутність оригіналів документів;
 - б) надто вигідні умови угоди;
 - в) прагнення обумовити ряд домовленостей усно;
 - г) усі наведені ознаки.
3. Основними кроками шахрайської операції є:
 - 1) задум, пошук "клієнта";
 - 2) ненав'язливе залучення "клієнтів" в обговорення перспективи співробітництва; латентна (прихована) атака на клієнта в формі пропозиції про спільну діяльність, спрямованої до декількох партнерів одночасно, з яких принаймні один – "підсадна качка";
 - 3) дослідження клієнта на предмет виявлення особистісних слабкостей, на які слід спиратися в його "обробленні"; організація "випадкового" контакту з клієнтом;
 - 4) укладання юридично грамотно оформленого контракту в разі виникнення практичної зацікавленості жертви до співпраці.

Правильною є така послідовність кроків шахрайської операції:

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 1, 3, 2, 4;
- в) 4, 3, 2, 1;
- г) 1, 4, 2, 3.

4. Способами виявлення фактів шахрайств з боку найманих працівників на підприємстві є:

- а) несподівана внутрішня аудиторська перевірка підприємства;
- б) отримання інформації з відкритих джерел (інтерв'ювання, аналіз документів і кореспонденції);
- в) розслідування фактів шахрайства, які відбулися;
- г) усі зазначені варіанти.

5. Які чинники не можуть свідчити про наявність корпоративного шахрайства на підприємстві:

- а) значні правочини з партнерами, що мають родинні зв'язки з даним підприємством;
- б) специфічні умови договорів;
- в) перехід з загальної на спрощену систему оподаткування;
- г) багаторазові зміни в рядах вищої ланки управління і директорів.

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа.

1. Свідомі дії найманих працівників, менеджменту чи власників компанії, пов'язані зі зловживанням на шкоду інтересам компанії називають

2. Зловживання владою або службовим становищем задля отримання незаконної вигоди: майна, грошей, пільг, послуг чи негрошової вигоди називають

3. Поки існує людина, буде існувати й

4. Комплекс послуг, спрямованих на виявлення корпоративного шахрайства і корупції в компанії позначають терміном

5. Теорія розбитих вікон сформульована американськими соціологами (ім'я та прізвище) і (ім'я та прізвище) у ... (році).

6. За висловом Аврелія Маркова, якщо дивитися правді в обличчя, то у кожного знайдеться

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

1. Розподіл обов'язків або подвійний контроль є однією з процедур запобігання корпоративному шахрайству.

2. Змова з клієнтами або постачальниками є прикладом шахрайства з боку працівників компанії.

3. Одна з причин шахрайства на підприємствах – необмежені повноваження окремих працівників.

4. Репутаційні ризики належать до очевидних наслідків корпоративного шахрайства.

5. Застосування "детектора брехні" не заборонено і не передбачено трудовим законодавством.

Тема 5. Шахрайства з фінансовою звітністю, способи їхнього виявлення та запобігання їм

Завдання для самостійного виконання

Завдання 5.1. Ознайомтесь з аудиторським звітом щодо річної фінансової звітності обраного підприємства, визначте наявність (відсутність) фактів шахрайств, встановлених аудитором, самостійно дослідіть динаміку основних показників-індикаторів шахрайства на підприємстві.

Методичні рекомендації

Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 996-XIV від 16.07.1999 р. зобов'язує оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським висновком на власній вебсторінці суб'єктів господарювання за таким переліком:

підприємства, що становлять суспільний інтерес:

а) підприємства-емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до торгів на фондових біржах або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію;

б) банки;

в) страховики;

г) недержавні пенсійні фонди;

д) інші фінансові установи (крім інших фінансових установ та недержавних пенсійних фондів, що належать до мікропідприємств та малих підприємств) та підприємства, які належать до великих підприємств;

публічні акціонерні товариства;

суб'єкти природних монополій на загальнодержавному ринку та суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях;

великі підприємства, які не є емітентами цінних паперів;
середні підприємства;
інші фінансові установи, що належать до мікропідприємств та малих підприємств.

Критерії віднесення суб'єктів господарювання до мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств визначені ст. 2 Закону України № 996-XIV від 16.07.1999 р.

Завдання студентів полягає у пошуку аудиторських звітів щодо річної фінансової звітності одного-двох суб'єктів господарювання реального сектора економіки, знайомстві з їх структурою, окресленими в них питаннями, у тому числі у частині, яка стосується вчинення шахрайських дій управлінським персоналом. На підтвердження висновку незалежного аудитора рекомендується самостійно дослідити форми фінансової звітності обраних суб'єктів господарювання та з'ясувати динаміку основних показників, що можуть свідчити про існування шахрайських дій. Для виконання завдання доцільно використати карту нормативних відхилень фінансових індикаторів, розроблену Мессодом Бенішем. Перелік показників карти наведений у Методичних рекомендаціях до практичних завдань для студентів усіх спеціальностей другого (магістерського) рівня з дисципліни "Протидія фінансовим шахрайствам" (укладач Юшко С. В., видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020 р.).

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Назвіть поширені способи фальсифікації фінансової звітності.
2. Якими є економічні наслідки шахрайств із фінансовою звітністю?
3. Коротко охарактеризуйте основні методи запобігання шахрайствам із фінансовою звітністю.
4. Якою є роль фінансового аналізу у виявленні фактів фальсифікацій у фінансовій звітності?
5. У чому різниця між фальсифікацією та вуалюванням фінансової звітності?

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. Шахрайства у фінансовій звітності можуть відбуватися через:
 - а) недостатню компетентність виконавця;
 - б) навмисні коригування окремих фінансових показників;

- в) халатне ставлення до процесу складання звітності;
- г) усі зазначені обставини.

2. Помилка у фінансовій звітності може мати місце через:

- а) неправильну облікову оцінку або помилкове сприйняття фактів;
- б) навмисні виправлення первинних документів;
- в) навмисне неправильне застосування принципів бухгалтерського обліку;
- г) навмисний пропуск окремих господарських операцій.

3. "Золотими правилами" аудитора є:

- а) намагатись з'ясувати причину відхилень та не припускатися думки, що шахрайство неможливе на цьому підприємстві;
- б) не розглядати питання довіри до людей тільки залежно від їхнього становища в суспільстві;
- в) відчувати особисту відповідальність за виявлення шахрайства;
- г) усі наведені правила.

4. Прикладами обставин, які не можуть свідчити про можливість спотворень у фінансовій звітності, є:

- а) невідповідності у даних бухгалтерського обліку;
- б) відмова працювати з постачальниками-неплатниками ПДВ та перегляд облікової політики підприємства;
- в) суперечливі або відсутні докази;
- г) проблематичні або незвичайні відносини між аудитором і керівництвом.

5. Проведення аудиту в Україні не є обов'язковим для:

- а) підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності публічних акціонерних товариств, звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню;
- б) підтвердження достовірності та повноти консолідованої фінансової звітності професійних учасників ринку цінних паперів; звітність яких відповідно до законодавства України підлягає офіційному оприлюдненню;
- в) підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності бюджетних установ;
- г) емітентів цінних паперів, які здійснюють їх публічне розміщення.

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа.

1. Навмисні дії осіб з числа управлінського персоналу, співробітників або третіх осіб, що використовують обман для одержання нечесних або протизаконних переваг, називають

2. Перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки фахівця про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам чинного законодавства, положень (стандартів) бухгалтерського обліку, внутрішніх положень суб'єктів господарювання називається

3. Сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності характеризують терміном

4. Склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю характеризують терміном

5. Юридичні та/або фізичні особи, та/або утворення без статусу юридичної особи, відносини між якими можуть впливати на умови або економічні результати їх діяльності чи діяльності осіб, яких вони представляють, з урахуванням встановлених критеріїв, вважаються

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

1. Шахрайства з фінансовою звітністю підривають довіру інвесторів до достовірності і надійності фінансової інформації.

2. Однією з причин шахрайств з фінансовою звітністю є небажання топ-менеджерів зізнаватися у тому, що запропонована ними стратегія була невдалою.

3. Викривлення фінансової звітності здійснюється виключно наприкінці звітного періоду.

4. До шахрайств з фінансовою звітністю у переважній більшості випадків причетне вище керівництво компаній – генеральні, виконавчі та фінансові директори.

5. Незрозумілі зміни бухгалтерського балансу та/або тенденцій важливих показників (зокрема, темпів зростання дебіторської заборгованості, що випереджають темпи зростання виручки) можуть свідчити про можливість спотворень у фінансовій звітності.

Тема 6. Шахрайства в бюджетно-податковій сфері

Завдання для самостійного виконання

Завдання 6.1. Фізична особа-підприємець використовує працю 4 найманих осіб. Офіційна заробітна плата кожного з працівників встановлена на рівні, що на 5 % перевищує розмір мінімальної заробітної плати. Додатково кожний працівник отримує доплату у розмірі 60 % від суми нарахованої офіційної заробітної плати. Визначте втрати держави від шахрайських дій роботодавця. Які негативні наслідки конвертних виплат доходів для найманих працівників?

Методичні рекомендації

Під час виконання розрахунків за завданням студенти мають взяти до уваги чинні правила обкладання заробітної плати працівників податками та іншими обов'язковими платежами. При цьому слід керуватися нормами таких законів, як: Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року, Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" № 2464-VI від 8 липня 2010 року, Закон України "Про державний бюджет України на відповідний рік" За результатами розрахунків слід зробити висновки.

Завдання 6.2. Підприємство отримує послуги з ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності від фізичної особи-підприємця, неплатника ПДВ, що здійснює діяльність у III групі платників єдиного податку. За формальними ознаками у даному випадку має місце підміна трудових відносин цивільно-правовими відносинами, що заборонено чинним законодавством України. Розрахуйте втрати держави від шахрайських дій економічних суб'єктів – підприємства та фізичної особи-підприємця.

Методичні рекомендації

Під час виконання розрахунків за завданням студенти мають взяти до уваги чинні правила обкладання заробітної плати працівників податками та іншими обов'язковими платежами. При цьому слід керуватися нормами таких законів, як: Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 року, Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" № 2464-VI від 8 липня 2010 року, Закон України "Про державний бюджет України на відповідний рік". За результатами розрахунків слід зробити висновки.

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Якими є мотиви вчинення шахрайств особами, наділеними бюджетними повноваженнями?
2. Наведіть приклади корупційних схем у сфері публічних закупівель.
3. Як знизити ризики шахрайських дій розпорядників бюджетних коштів?
4. Стисло опишіть відомі схеми ухилення від сплати податків і зборів.
5. У чому полягає митне шахрайство та які є способи боротьби із цим явищем?

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. Способами вчинення шахрайств у сфері публічних закупівель є:
 - а) укладання договору із заздалегідь визначеним постачальником (змова замовника з учасником);
 - б) маніпуляції з документацією;
 - в) максимальне підвищення ціни контракту (за умови змови між конкурентами);
 - г) усі подані варіанти.
2. Якими є заходи, що запроваджуються у країнах Європи для попередження ухилень від оподаткування:
 - а) розширення міжвідомчого та міжнародного обміну інформацією;
 - б) розширення повноважень податкових органів щодо доступу до банківської інформації;
 - в) посилення відповідальності, збільшення штрафних санкцій;
 - г) усі названі варіанти.
3. Способами митного шахрайства можуть бути:
 - а) подання перекручених (неправдивих) даних у товарних документах;
 - б) декларування не за своїм найменуванням;
 - в) пред'явлення недостовірних сертифікатів походження;
 - г) усі наведені варіанти.
4. "Чорна" фіктивна фірма має такі ознаки:
 - а) мінімальний термін діяльності;
 - б) здійснює податковий і бухгалтерський облік;

в) забезпечує звичайні гарантії безпеки здійснюваного злочинного бізнесу;

г) до їх послуг звертається більшість суб'єктів підприємництва для переведення безготівкових коштів у готівкові.

5. Завданням Національного антикорупційного бюро України є:

а) формування та реалізація антикорупційної політики;

б) протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції;

в) здійснення контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування;

г) проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні.

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа.

1. Змову учасників закупівлі між собою визначають терміном

2. Країну чи територію з особливими умовами ведення бізнесу для іноземних компаній позначають терміном

3. Грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав позначають терміном

4. Використання незаконних прийомів зменшення розміру податкового зобов'язання характеризує термін

5. Сукупність видів економічної діяльності, заборонених законодавством України, або тих, які з різних причин не враховані у офіційній статистиці характеризує термін

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

1. Змова учасників закупівлі між собою може бути реалізована у формі стратегії видворення сумлінних учасників з аукціону, угоди про пасивну участь в торгах, подання неконкурентоспроможної пропозиції.

2. Чинним законодавством України термін "податкове шахрайство" визначений у Податковому кодексі України.

3. Поширеними видами податкового шахрайства у сфері ПДВ є так звані каруселі та зникаючий платник.

4. Контроль за складанням та поданням фінансової та бюджетної звітності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів здійснює Рахункова палата.

5. Одним з критеріїв ризиковості платника ПДВ, який є платником податку на прибуток, є неподання контролюючому органу фінансової звітності за останній звітний період.

Тема 7. Шахрайства, вчинені способом створення фінансової піраміди

Завдання для самостійного виконання

Завдання 7.1. Ознайомтесь з діяльністю фінансових пірамід в Україні та світі, оберіть дві злочинні схеми, які вас найбільше зацікавили та вразили. Результати проведеної роботи подайте у вигляді короткого конспекту.

Методичні рекомендації

Для виконання завдання доцільно скористатися інформацією з друкованих та інтернет-джерел. Результати роботи пропонується подати за формою табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Характеристика діяльності фінансових пірамід

Назви фінансових пірамід, період їх функціонування, країни	Організатори фінансової піраміди	Загальна інформація про фінансову піраміду	Кількість учасників фінансової піраміди	Наслідки діяльності фінансової піраміди
Схема Чарльза Понці				
МММ				
Афера Бернарда Мейдофа				
...				

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Що є фінансовою пірамідою?
2. Які існують критерії для розпізнавання фінансової піраміди?

3. Які основні способи реалізації злочинних намірів використовують організатори фінансових пірамід?
4. У чому полягає суспільна небезпека створення фінансових пірамід?
5. Наведіть приклади найвідоміших у світі інвестиційних схем.

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. Які ознаки не характерні для фінансової піраміди:
 - а) члени структури входять у групи, керівники яких отримують прибутки від членів своєї групи;
 - б) організатори фінансової піраміди обіцяють високі прибутки, які неможливо підтримувати тривалий час, а погашення зобов'язань піраміди перед усіма учасниками є практично неможливим;
 - в) зібрані кошти спрямовуються на купівлю ліквідних активів;
 - г) закономірним наслідком діяльності піраміди є банкрутство проекту і збитки останніх інвесторів.

2. У якості фінансової піраміди може (можуть) розглядатися:
 - а) довірче управління фінансовими активами;
 - б) фінансовий лізинг;
 - в) будь-які операції з фінансовими активами, які здійснюються фізичними чи юридичними особами з метою набуття вигод для себе за рахунок перерозподілу активів інших осіб без провадження фактичної господарської діяльності;
 - г) надання гарантій та поручительств.

3. Для помірної політики організатора фінансової піраміди характерним є:
 - а) низькі витрати на рекламу;
 - б) стрімке зростання клієнтів;
 - в) тривалий термін життя піраміди;
 - г) стрімке зростання прибутків.

4. У мережевому маркетингу на відміну від фінансової піраміди:
 - а) офіційні документи приховані, діяльність здійснюється через підставну особу;
 - б) пропонуються високі доходи за короткий термін;
 - в) розмір заробітку залежить від результатів роботи особи, яка приєдналася до пропозиції;
 - г) джерелом заробітку (доходів) є вступні внески інших учасників.

5. Для однорівневих фінансових пірамід характерним є:
- а) відсутність єдиного центру взаємодії;
 - б) надзвичайно короткий життєвий цикл;
 - в) відсутність обов'язку залучати інших учасників до проєкту;
 - г) усі наведені ознаки.

6. Наслідками діяльності неконтрольованих інвестиційних схем можуть бути:

- а) втрата довіри до національних фінансових ринків;
- б) вплив депозитів з банків;
- в) фіскальне навантаження, якщо втрати постраждалих клієнтів компенсуються за рахунок державного бюджету;
- г) усі названі наслідки.

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа.

1. Перша фінансова піраміда була створена ... (прізвище та ім'я) у ... (році).
2. Терміни "фінансова піраміда" і "фінансове шахрайство" не є
3. У фінансової піраміди немає
4. Фінансові піраміди побудовані з ... грошей; подих вітру, іскра вогню – і їх
5. Ризиковану, сумнівну і непристойну справу з метою особистої наживи визначають терміном

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

1. Фінансові піраміди можуть діяти під прикриттям таких фінансових установ, як страхові компанії, довірчі товариства, інвестиційні фонди тощо.
2. Важливою характеристикою фінансової піраміди є її циклічний характер.
3. Багаторівневі фінансові піраміди є ускладненою модифікацією матричних пірамід.
4. Для частини учасників фінансової піраміди участь у ній обертається додатковими доходами.
5. У розвинутих фінансових системах фінансових пірамід не існує.

Тема 8. Відповідальність за вчинення шахрайств

Завдання для самостійного виконання

Завдання 8.1. Ознайомтесь з видами відповідальності за вчинення шахрайських дій, передбаченими чинним законодавством України, шляхом опрацювання відповідних нормативних документів з офіційного сайту Верховної Ради України за посиланням <https://www.rada.gov.ua/> та занотуйте їх у формі конспекту.

Методичні рекомендації

Кримінальна відповідальність за вчинення шахрайств передбачена Кримінальним кодексом України. Студентам рекомендується ознайомитися зі змістом таких статей:

190 "Шахрайство";

192 "Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою";

222 "Шахрайство з фінансовими ресурсами";

262 "Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем";

308 "Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем";

312 "Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем";

313 "Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням";

320 "Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів";

357 "Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження";

410 "Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем".

Адміністративна відповідальність за вчинення шахрайств передбачена ст. 51 "Дрібне викрадення чужого майна" Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Результати виконаної роботи доцільно подати за формою табл. 8.1.

Таблиця 8.1

**Відповідальність за вчинення шахрайських дій
відповідно до законодавства України**

Характеристики злочину	Встановлена відповідальність за злочин	Посилання на статтю та пункт нормативного документа
Кримінальна відповідальність		
...		
Адміністративна відповідальність		
...		

Завдання 8.2. Ознайомтесь з видами відповідальності за вчинення шахрайських дій, передбаченими законодавством інших країн та занотуйте їх у формі конспекту.

Методичні рекомендації

Студентам пропонується ознайомитися з відповідальністю, яка передбачена законодавством інших країн світу на підставі наукових статей, законодавства інших країн, інформації з відкритих джерел. Для дослідження пропонується обрати одну-дві країни на власний розсуд. Результати роботи потрібно подати за формою табл. 8.2.

Таблиця 8.2

**Відповідальність за вчинення шахрайських дій
відповідно до законодавства окремих країн**

Країни	Тлумачення шахрайства у законодавстві країни	Характеристика злочину, за який встановлена відповідальність	Відповідальність за шахрайства
...			
...			

Комплексне контрольне завдання

Частина 1. Дайте короткі відповіді на запитання.

1. Яка відповідальність передбачена за вчинення шахрайств в Україні?

2. Які наслідки виявлення контрольними органами фальсифікацій фінансової звітності суб'єктів господарювання?

3. Якими є основні тенденції розвитку кримінального права Великої Британії щодо відповідальності за шахрайства?

4. Охарактеризуйте основні положення про кримінальну відповідальність за фінансові шахрайства у США.

5. Проаналізуйте норми, що регулюють кримінально-правові заходи впливу на шахраїв у законодавстві Німеччини та Франції.

Частина 2. Дайте одну правильну відповідь з наведених.

1. Шахрайство, вчинене в особливо великих розмірах або організованою групою, карається, відповідно до норм Кримінального кодексу України:

а) штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

б) виправними роботами на строк до двох років;

в) позбавленням волі на строк від шести до десяти років;

г) позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

2. Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за такі шахрайства:

а) заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою;

б) заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою;

в) шахрайство з фінансовими ресурсами;

г) за усі названі різновиди шахрайств.

3. Відповідно до Кримінального кодексу України, спеціальними нормами, які встановлюють відповідальність за шахрайство як злочин проти власності, є заволодіння:

а) прекурсорами;

б) речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами;

в) наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами;

г) усіма названими об'єктами.

4. Якими нормативними документами України передбачена відповідальність за шахрайства:

- а) Кодексом про адміністративні правопорушення і Кримінальним кодексом України;
- б) Податковим і Кримінальним кодексами України;
- в) Кодексом цивільного захисту України і Кодексом про адміністративні правопорушення;
- г) виключно Кримінальним кодексом України.

5. Диференціація санкцій за шахрайство, відповідно до норм законодавства більшості країн світу, відбувається з урахуванням:

- а) предмета шахрайства;
- б) способу і суб'єкта злочину;
- в) розміру заподіяної шкоди;
- г) усіх названих чинників.

Частина 3. Заповніть відсутні слова, висловлювання, числа.

- 1. Початком кримінальної відповідальності є вчинення
- 2. Захід державного примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, яка вчинила злочин, і полягає в обмеженні прав і свобод засудженого трактують терміном
- 3. Найменш м'яким видом кримінального покарання є
- 4. Правова оцінка державою в особі уповноважених органів злочинного діяння здійснюється у формі
- 5. Суспільно небезпечне, винне, протиправне і кримінально каране діяння (дія чи бездіяльність) трактують терміном

Частина 4. Визначте, чи правильні наведені твердження:

- 1. Предметом шахрайства за законодавством окремих країн можуть бути майно, майнова вигода та послуги.
- 2. Чим більше шкоди завдають шахрайські дії злочинця, тим суворішими є санкції до нього відповідно до норм законодавства.
- 3. Об'єктом шахрайства за законодавством окремих країн можуть бути відносини власності, майнові відносини, порядок здійснення економічної діяльності.
- 4. Корупція в особливо великих розмірах карається смертною карою у Китаї.
- 5. Цивільний кодекс України встановлює стягнення за дрібне викрадення чужого майна, в тому числі здійснене шляхом шахрайства.

Рекомендована література

1. Андрущенко Л. В. Страхове шахрайство при здійсненні експортно-імпортних операцій / Л. В. Андрущенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – № 16. – С. 251–257.
2. Банах С. Шахрайство, вчинене способом фінансової піраміди (українські реалії) / С. Банах, А. Немоскальов // Актуальні проблеми правознавства. – 2016. – Випуск 3 (7). – С. 74–77.
3. Бесчастный В. Н. Бюджетное возмещение и махинации с НДС : учеб. пособ. для вузов / В. Н. Бесчастный, В. И. Лазуренко ; Донец. юрид. ин-т. – Донецк : Норд-Пресс, 2008. – 689 с.
4. Дикий О. В. Недосконалість законодавчого регулювання відносин у сфері обороту житлової нерухомості в Україні як фактор породження і самовідтворення злочинності у вказаній сфері / О. В. Дикий // Молодий вчений. – 2016. – № 1 (28), ч. 2. – С. 40–43.
5. Ємельянов М. В. Поняття та види шахрайства за кримінальним кодексом України / М. В. Ємельянов // Право і суспільство. – 2011. – № 6. – С. 164–168.
6. Калюжний А. В. Шахрайство з фінансовими ресурсами / А. В. Калюжний. – Одеса : Приста, 2014. – 215 с.
7. Каменський Д. В. Фінансове шахрайство у США: деякі питання кримінальної відповідальності / Д. В. Каменський // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 379–385.
8. Катасонов В. Золотой лохотрон. Новый мировой порядок как финансовая пирамида / В. Катасонов. – Москва : Алгоритм, 2013. – 288 с.
9. Князев С. М. Розслідування шахрайства, вчиненого способом фінансової піраміди : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / С. М. Князев ; Держ. податк. служба України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2012. – 190 с.
10. Крейнин В. Конец утопии. Взлет и крах финансовой пирамиды / В. Крейнин. – Москва : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 183 с.
11. Кучерова Г. Ю. Закордонний досвід стратегічного розвитку податкової свідомості громадян європейської спільноти / Г. Ю. Кучерова // Управління економікою: теорія та практика. – 2015. – № 7. – С. 271–280.
12. Лежава А. Крах денег или как защитить сбережения в условиях кризиса / А. Лежава. – Москва : Книжный мир, 2010. – 288 с.

13. Мельник З. Ю. Баланси підприємств та їх фальсифікації: історичний аспект / З. Ю. Мельник // Бізнес-Інформ. – 2015. – № 2. – С. 53–57.
14. Пашко П. В. Митна складова в системі економічної безпеки держави / П. В. Пашко, О. І. Скороход // Фінанси України. – 2005. – № 2. – С. 101–105.
15. Приказюк Н. В. Зарубіжний досвід організації боротьби з шахрайством у страховій системі / Н. В. Приказюк // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". – 2016. – Вип. 2 (30). – С. 98–102.
16. Проблеми удосконалення законодавства та практики протидії податковим злочинам : монографія / під ред. А. В. Головач. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2013. – 200 с.
17. Савченко А. В. Кримінальна відповідальність за шахрайство в Україні та за кордоном : порівняльно-правове дослідження : монографія / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. – Київ : Вид-во ТОВ "НВП "Інтерсервіс", 2013. – 216 с.
18. Скібіцький О. М. Організація бізнесу. Менеджмент підприємницької діяльності : навч. посіб. / О. М. Скібіцький, В. В. Матвеев, Л. І. Скібіцька. – Київ : Кондор, 2011. – 912 с.
19. Сотникова Л. В. Мошенничество с финансовой отчетностью: выявление и предупреждение / Л. В. Сотникова. – Москва : Изд-во "Бухгалтерский учет", 2011. – 208 с.
20. Філоненко Г. Г. Міжнародне співробітництво при розслідуванні ухилення від сплати податку на прибуток / Г. Г. Філоненко // Європейські перспективи. – 2013. – № 10. – С. 162–169.
21. Чернявський С. С. Законодавче забезпечення протидії створенню в Україні "фінансових пірамід" / С. С. Чернявський // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 3–13.
22. Шірінян Л. В. Страхове шахрайство – економіко-правові аспекти, індикатори і шляхи боротьби / Л. В. Шірінян // Економіка і право. – 2010. – № 3. – С. 148–153.
23. Шуляк Ю. Л. Кримінальна відповідальність і покарання за шахрайство в республіці Індія: зарубіжний досвід / Ю. Л. Шуляк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – Вип. 6-1, т. 2. – С. 178–180.
24. Юшко С. В. Фінансові шахрайства і зловживання у сфері публічних закупівель та способи протидії їм / С. В. Юшко // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. – 2018, вип. 21. – С. 118–125.

25. Ярмоленко Ю. В "Фінансова піраміда" як юридична та економічна категорія / Ю. В. Ярмоленко // Наше право. – 2014. – № 1. – С. 181–185.
26. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України № 2341-III від 05.04.2001 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
27. Одарюк А. Корупція в бізнесі : схеми відкатів [Електронний ресурс] / А. Одарюк. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/215511/koruptsiya-v-biznesi-shemy-vidkativ>.
28. Офіційний веб-сайт Державної аудиторської служби України. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua>.
29. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua>.
30. Юшко С. В. Протидія фінансовим шахрайствам [Електронний ресурс] : опорний конспект лекцій / С. В. Юшко. – Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=3888>.

Зміст

Вступ.....	3
Тема 1. Сутність шахрайства та його ознаки	4
Тема 2. Фінансові шахрайства в банківській сфері та способи протидії їм.....	8
Тема 3. Фінансові шахрайства у сфері страхування.....	17
Тема 4. Протидія шахрайствам у діяльності підприємства	22
Тема 5. Шахрайства з фінансовою звітністю, способи їхнього виявлення та запобігання їм.....	28
Тема 6. Шахрайства в бюджетно-податковій сфері.....	32
Тема 7. Шахрайства, вчинені способом створення фінансової піраміди	35
Тема 8. Відповідальність за вчинення шахрайств	38
Рекомендована література.....	42

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ПРОТИДІЯ ФІНАНСОВИМ ШАХРАЙСТВАМ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи студентів
усіх спеціальностей
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Юшко** Сергій Васильович

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 71 ЕВ. Обсяг 46 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*